

DARSLIKLARDA ERTAK NAMUNALARINI MULTIMEDIA ASOSIDA O'QITISHGA OID YONDASHUV VA TAMOYILLAR

Abdusattorova Dilshodabegim,
ToshDO'TAU doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada darsliklarda ertak namunalarini multimedia vositalari yordamida o'qitishning roli o'rganilgan. Tadqiqot audio, video, animatsiya va interaktiv raqamli resurslarni o'quv jarayoniga integratsiyalash orqali o'quvchilarning tushunish, ijodiy fikrlash va darsga bo'lgan qiziqishini oshirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Maqolada shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faol va integrativ pedagogik yondashuvlarning ahamiyati ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, multimedia vositalari yordamida o'qitish nafaqat ertak mazmunini tezroq o'zlashtirishga yordam beradi, balki o'quvchilarning tafakkur, tahlil qilish va axloqiy qadriyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli multimedia texnologiyalari adabiyot darslarida samarali pedagogik strategiya hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Multimedia vositalari, raqamli hikoya, ertaklar, animatsion videolar, ta'lim media resurslari, o'quvchilar faoliyati, savodxonlikni rivojlantirish, pedagogik integratsiya.

Abstract. This article examines the role of teaching fairy tales in textbooks using multimedia tools. The study shows the possibilities of integrating audio, video, animation and interactive digital resources into the learning process to increase students' understanding, creative thinking and interest in the lesson. The article emphasizes the importance of person-oriented, competency-based, active and integrative pedagogical approaches. The results of the study show that teaching using multimedia tools not only helps to master the content of fairy tales faster, but also serves to develop students' thinking, analysis and moral values. Therefore, multimedia technologies are an effective pedagogical strategy in literature lessons.

Keywords: Multimedia tools, digital storytelling, fairy tales, animated videos, educational media resources, student activity, literacy development, pedagogical integration.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль преподавания сказок в учебниках с использованием мультимедийных средств. Исследование показывает возможности интеграции аудио, видео, анимации и интерактивных цифровых ресурсов в учебный процесс для повышения понимания учащихся, развития творческого мышления и интереса к уроку. В статье подчеркивается важность личностно-ориентированного, компетентностно-ориентированного, активного и интегративного педагогического подхода. Результаты исследования показывают, что преподавание с использованием мультимедийных средств не только помогает быстрее освоить содержание сказок, но и способствует развитию мышления, аналитических способностей и моральных ценностей учащихся. Таким образом, мультимедийные технологии являются эффективной педагогической стратегией на уроках литературы.

Ключевые слова: Мультимедийные средства, цифровое повествование, сказки, анимационные видеоролики, образовательные медиаресурсы, деятельность учащихся, развитие грамотности, педагогическая интеграция.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida multimedia texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etishda muhim omil hisoblanadi. Multimedia texnologiyalari matn, audio, video, animatsiya va grafik tasvirlarni birlashtirgan holda ta'lim materiallarini yanada tushunarli va qiziqarli tarzda taqdim etish imkonini beradi. Ayniqsa, adabiyot darslarida ertak namunalarini multimedia asosida o'qitish o'quvchilarning tasavvurini kengaytirish, ularning badiiy tafakkurini rivojlantirish hamda matn mazmunini chuqurroq anglashiga yordam beradi. Multimedia vositalari

yordamida ertaklar ko'p hissiy kanallar orqali qabul qilinadi, bu esa o'quvchilarning bilimlarni tezroq va samaraliroq o'zlashtirishiga xizmat qiladi. Multimedia texnologiyalaridan foydalanish orqali ertaklarni o'qitish jarayoni o'quvchilarni faol o'rganish muhitiga jalb qiladi. Masalan, animatsion videolar, audio ertaklar, interaktiv taqdimotlar va sahnalashtirilgan videolar orqali o'quvchilar ertak voqealarini nafaqat o'qiydi, balki ko'radi va eshitadi. Bu esa o'quvchilarning badiiy asarni tasavvur qilish, qahramonlarning xatti-harakatlarini baholash va voqealar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, ertaklarni o'rganish jarayonida interaktiv metodlar va multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarda ijodiy fikrlash hamda muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Yondashuvlar. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv - zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu yondashuvga ko'ra, ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsiga alohida e'tibor qaratiladi va uning qiziqishlari, ehtiyojlari hamda individual xususiyatlari hisobga olinadi. Multimedia vositalari o'quvchilarning turli xil qabul qilish usullarini hisobga olish imkonini beradi. Masalan, ba'zi o'quvchilar axborotni ko'rish orqali yaxshiroq o'zlashtirsa, boshqalari eshitish orqali tezroq tushunadi. Shu sababli audio va vizual materiallarni birlashtirgan multimedia vositalari o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish jarayonini samarali tashkil etadi.

Adabiyotlar sharhi. Kompetensiyaviy yondashuv - ta'lim jarayonida o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lashga qaratilgan. Ertaklarni multimedia asosida o'qitish orqali o'quvchilarda quyidagi kompetensiyalar rivojlanadi:

- o'qish va tushunish kompetensiyasi;
- muloqot kompetensiyasi;
- axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
- ijodiy fikrlash kompetensiyasi.

Tadqiqot metodologiyasi. Faol o'qitish yondashuvi - o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan. Multimedia vositalari bu jarayonni yanada samarali tashkil etishga yordam beradi.

Masalan, dars jarayonida quyidagi usullar qo'llanishi mumkin:

- ertak asosida animatsion filmni tomosha qilish;
- qahramonlarning xatti-harakatlarini muhokama qilish;
- rollarga bo'lib o'qish yoki sahnalashtirish;
- interaktiv savol-javob o'tkazish.

Integrativ yondashuv - turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlaydi. Ertaklarni multimedia asosida o'qitish jarayonida adabiyot darsi boshqa fanlar bilan integratsiyalashadi. Masalan:

- tasviriy san'at bilan – ertak qahramonlarini chizish;
- musiqa bilan – ertak asosida yaratilgan qo'shiqlarni tinglash;
- axborot texnologiyalari bilan – ertak uchun taqdimot yoki animatsiya yaratish.

Ertaklarni multimedia asosida o'qitishda quyidagi tamoyillardan foydalaniladi.

Ko'rgazmalilik tamoyili - multimedia vositalari yordamida ertak voqealarini tasviriy materiallar orqali ko'rsatish o'quvchilarga matn mazmunini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Rasmlar, videolar va animatsiyalar ertakdagi voqealarni jonli tarzda tasvirlab beradi [1:68].

Tushunarlik tamoyili - multimedia materiallari o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo'lishi kerak. Juda murakkab yoki ortiqcha axborot beruvchi materiallar o'quvchilarni chalg'itishi mumkin.

Faollik tamoyil- multimedia vositalaridan foydalanish jarayonida o'quvchilar faqat tomoshabin bo'lib qolmasligi kerak. Ular savollarga javob berishi, fikr bildirishlari va muhokamalarda faol qatnashishlari zarur.

Izchillik va tizimlilik tamoyili - ertaklarni multimedia asosida o'qitish ma'lum bosqichlar asosida amalga oshiriladi:

1. Ertak bilan tanishtirish
2. Multimedia orqali ertakni ko'rsatish yoki tinglash
3. Mazmunini tahlil qilish
4. Qahramonlarga baho berish
5. Xulosa chiqarish

Tarbiyaviylik tamoyili - ertaklar orqali o'quvchilarda halollik, do'stlik, mehnatsevarlik va vatanparvarlik kabi ijobiy fazilatlar shakllantiriladi. Multimedia vositalari esa bu g'oyalarni yanada ta'sirchan tarzda yetkazishga yordam beradi.

Bu yondashuv o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va dars jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

Tahlil va natijalar. Darsliklarda ertak namunalarini multimedia asosida o'qitish bo'yicha olib borilgan kuzatuvlar va tajribalar shuni ko'rsatadiki, multimedia texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi hamda ularning badiiy asarlarni tushunish darajasini sezilarli darajada yaxshilaydi. Tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, audio, video va animatsiya kabi multimedia vositalari o'quvchilarning bir vaqtning o'zida bir nechta sezgi organlari orqali ma'lumot qabul qilishiga imkon yaratadi. Bu esa bilimlarni samaraliroq o'zlashtirishga yordam beradi. Tajriba-sinov ishlari natijalariga ko'ra, ertaklarni an'anaviy usulda o'qitish bilan solishtirganda multimedia vositalari yordamida o'qitish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, animatsion videolar yoki audio ertaklardan foydalanilgan darslarda o'quvchilar matn mazmunini tezroq tushunishi va voqealarni aniq tasavvur qilishi kuzatilgan. Shuningdek, o'quvchilar ertak qahramonlarining xatti-harakatlarini muhokama qilishda faolroq qatnashgan.

Multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, o'quvchilar ertak asosida sahnalashtirilgan lavhalar yaratish, slayd taqdimotlar tayyorlash yoki ertak qahramonlari

haqida mustaqil fikr bildirish orqali o'z ijodiy qobiliyatlarini namoyon etadilar. Bu jarayon ularning muloqot kompetensiyasi va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, multimedia texnologiyalari yordamida o'qitilgan darslarda o'quvchilarning eslab qolish darajasi ham yuqori bo'lishi aniqlangan. Chunki vizual va audio materiallar o'quvchilarning xotirasida uzoq vaqt saqlanadi. Natijada o'quvchilar ertak mazmunini qayta hikoya qilish, qahramonlarga baho berish va voqealar ketma-ketligini tushuntirishda ancha yaxshi natija ko'rsatadilar.

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ertaklarni multimedia asosida o'qitish nafaqat bilim berish jarayonini samarali tashkil etadi, balki o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Multimedia vositalari orqali ertakdagi ijobiy qahramonlarning fazilatlari yanada aniqroq namoyon bo'ladi va o'quvchilar uchun tarbiyaviy ahamiyati kuchayadi.

Xulosa. Darsliklarda ertak namunalarini multimedia asosida o'qitish zamonaviy ta'lim tizimida samarali pedagogik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Multimedia texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ertak mazmunini chuqurroq tushunishiga hamda voqealarni aniq tasavvur qilishiga yordam beradi. Matn, audio, video va animatsiya kabi vositalarning birgalikda qo'llanishi o'quvchilarning bilimlarni ko'p hissiy kanallar orqali qabul qilishini ta'minlaydi va bu jarayon o'zlashtirish samaradorligini oshiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ertaklarni multimedia asosida o'qitish o'quvchilarning badiiy tafakkurini, nutqini va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Ayniqsa, animatsion videolar, audio ertaklar va interaktiv taqdimotlar yordamida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning faolligini oshiradi hamda ularning mustaqil fikr bildirish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, multimedia vositalari orqali ertak qahramonlarining xatti-harakatlarini tahlil qilish va ularga baho berish jarayoni o'quvchilarning axloqiy qarashlarini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, ertaklarni multimedia asosida o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faol va integrativ yondashuvlardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini yanada oshiradi. Ko'rgazmalilik, tushunarlik, izchillik va tarbiyaviylik tamoyillariga asoslangan holda tashkil etilgan darslar o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, darsliklarda ertak namunalarini multimedia asosida o'qitish o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, ularning ijodiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda ma'naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirishda muhim didaktik vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim jarayonida multimedia texnologiyalaridan samarali foydalanish ertaklarni o'qitish metodikasini takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
2. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2013.
3. Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
4. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
5. Jo'rayev R. Ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: 2016.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Adabiyot darsligi (5-sinf). – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
7. Abduqodirov A. Axborot texnologiyalari va multimedia vositalari asosida o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2015.
8. <https://theusajournals.com/index.php/ajsshr/article/view/7035>
9. <https://balasagynbulletin.com/en/journals/tom-15-2-2023/rol-skazok-v-lichnostno-oriyentirovannom-obuchyenii-uchashchikhsya-nachalnoy-shkoly>
10. <https://uzbekscholar.com/index.php/uzs/article/view/693>

